

ภรรยา ช. และมีทรัพย์สินคนละ 10,000 บาท ถ้า ก. กับ ช. เกิดอุบัติเหตุรถคว่ำ ปรากฏว่า ก. ตายก่อน ช. ตายทีหลัง และทั้งสองคนก็ไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ เมื่อ ก. ตายก่อน ช. มรดกของ ก. ตกแก่ ช. ซึ่งเป็นพี่น้องกัน และ ค. ซึ่งเป็นภรรยา ก. ใ้กึ่งหนึ่ง คือ 5,000 บาท ช. ได้ 5,000 บาท ต่อมา ช. ตาย ทายาทของ ช. คือ ง. จะไ้มรดกของ ช. แค่ผู้เคียว คือ 15,000 บาท

ถ้าผู้ตายไม่มีทายาท ทรัพย์สินของผู้ตายตกเป็นของแผ่นดิน

การตายของบุคคลในบางครั้งอาจประสบนัยตราในเวลาเดียวกัน และไม่รู้ว่าใครตายก่อนหลังกันอย่างไร กฎหมายสันนิษฐานว่าตายพร้อมกัน มีหลังเกณฑ์ดังนี้

1. บุคคลหลายคนถึงชีวิตคือตายในเหตุอันตราขร่วมกัน ก็มิบุคคลประสบนัยตราหลายคนในเหตุการณ่ที่เกิดขึ้นอันเคียว ในเวลาเดียวกัน เช่น เพลิงไหม้บ้านเรือน แผ่นดินไหว รถชนตชนกัน รถรางตกลง เรือบินตก เกิดเหตุระเบิด มีคนตายหลายคนในอุบัติเหตุหรือภัยนั้น

2. เป็นการพันวิสัยจะกำหนดไ้ว่าคนไหนถึงชีวิตก่อนหลัง ก็มิรู้ว่าใครตายก่อนหลังกันอย่างไร เช่น เมื่อเกิดเหตุรถชนตชนกัน พบมีกนตายหลายคน มิรู้ว่าใครตายก่อนหลังกันอย่างไร และก็เป็น การพันวิสัยว่าจะพิสูจน์ไ้ว่าใครตายก่อนหลัง แต่ถ้าพิสูจน์ไ้ว่าใครตายก่อนหลังกันไม่ว่าจะห่างระยะเวลาเพียงใด ก็มิเข้าข้อสันนิษฐานในมาตรา 17 ว่าตายพร้อมกัน

3. กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่าตายพร้อมกัน เมื่อบุคคลหลายคนตายในเหตุอันตราเคียวกัน มิสามารถพิสูจน์ไ้ว่าใครตายก่อนหลังกัน กฎหมายสันนิษฐานว่าตายพร้อมกัน มิต้องคำนึงว่าเป็นเด็ก คนชรา หญิง หรือกนหนุ่ม เช่น กนแก่ กนหนุ่ม และเด็ก โศภสารเรือหางอาข่ามฟากในคอนคึกเคือนมิต เรือล่ม รุ่ง-เข้ามีกนพบศพ ถือว่าตายพร้อมกัน

ส่วนที่ 3

การสิ้นสภาพบุคคล

ตามมาตรา 15 วรรคหนึ่ง "สภาพบุคคล ฯลฯ สิ้นสุดลงเมื่อตาย" เป็นไปตามหลักกรรมคา เมื่อบุคคลใดตายก็มิถือว่าเป็นบุคคลอีกคือไป สิทธิและหน้าที่ที่บุคคลนั้น เคยมีอยู่ขณะมีชีวิตก็สิ้นไปต้ว แต่สิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้ตายนี้จะตกทอดไปอยู่กั้กับทายาทของตน

โดยทั่วไปความตายทำให้สิ้นสภาพบุคคล แต่ในบางครั้งบุคคลไ้ตั้งร้างบ้านเรือนของนหาขไปเป็นเวลานาน มิมีใครทราบหรือรู้เรื่องว่าเป็นคายร้ายค้อย่างไร เป็นเวลานาน บุคคลนี้กฎหมายอาจถือว่า เป็นคนสาบสูญ เท่ากับสิ้นสภาพบุคคล เปรียบเสมือนบุคคลไ้คายไปแล้ว

บุคคลสิ้นสภาพบุคคลไ้ในกรณีคังนี้

1. คาย
2. สาบสูญ

1. เมื่อบุคคลตายไปก็ถือว่าบุคคลนั้นไม่มีลมหายใจ ก็เป็นการสิ้นสภาพบุคคล
2. การสาบสูญ

สาบสูญ คือการสิ้นสภาพบุคคลโดยผลของกฎหมาย บุคคลใดที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้วนั้น กฎหมายถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย แม้ว่าความจริงเขาอาจจะยังมีชีวิตอยู่ก็ตาม ซึ่งถือว่าเป็นกรณีที่เรารู้ว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือตายแล้ว เช่น บุคคลใดไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ของตน และไม่จัดส่งข่าวคราวให้ใครทราบ และไม่มีผู้ใดพบเห็นเลข หรือกรณีที่ไปอยู่ในเรือเมื่ออัปปาง หรือยंत्रาทรานอื่น ๆ เช่น เครื่องบินตกบนภูเขา กรณีดังกล่าวนี้ย่อมจะก่อความยุ่งยากให้แก่บุคคลที่อยู่ในครอบครัวนั้น ถ้าหากว่าบุคคลผู้ซึ่งไปจากภูมิลำเนาของตนนั้นเป็นหัวหน้าครอบครัว ทั้งยังเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุคคลนั้นได้อีกทางหนึ่ง

ดังนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ให้บุคคลนั้น ๆ กฎหมายจึงถือว่าการเป็นคนสาบสูญ คือการที่ถือว่าบุคคลนั้นได้ถึงแก่ความตายโดยผลของกฎหมาย เพื่อเป็นการแก้ปัญหาในกรณีที่บุคคลนั้นเป็นหัวหน้าครอบครัว หรือเป็นสามีภรรยา เพื่อว่าบุคคลที่อยู่นั้นจะได้จัดการทรัพย์สินต่าง ๆ ของผู้สาบสูญนั้นได้

เช่น นายตันเป็นบิดาของ ค. ช. สนั่น และเป็นสามีของนางคุณ เมื่อนายตันได้หายไปจากภูมิลำเนาเป็นเวลานานถึง 7 ปี โคขไม่มีคำสั่งข่าวให้กับนางคุณ หรือ ค. ช. สนั่น แต่ประการใด อันเป็นการทำให้เกิดความยุ่งยากแก่นางคุณเป็นอันมาก เพราะนายตันเป็นหัวหน้าครอบครัว และเป็นผู้จัดการทรัพย์สินต่าง ๆ ของครอบครัว เพื่อเป็นการแก้ปัญหายุ่งยากและรักษาทรัพย์สินต่าง ๆ กฎหมายจึงให้มีส่วนได้เสียของนายตันยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลสั่งให้นายตันเป็นบุคคลสาบสูญได้ เมื่อศาลมีคำสั่งแล้ว ย่อมถือว่านายตันถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินต่าง ๆ ตกเป็นมรดกแก่นางคุณ และ ค. ช. สนั่น ผู้ทายาท เพื่อให้ทายาทสามารถจัดการทรัพย์สินมรดกได้

การสาบสูญนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ระยะ

1. ระยะเวลาที่สันนิษฐานว่าบุคคลผู้นั้นเป็นเพียงผู้ไม่อยู่
 2. ระยะเวลาที่ให้ถือว่าบุคคลนั้นถึงความตาย
1. ระยะสันนิษฐานว่าบุคคลผู้นั้นเป็นเพียงผู้ไม่อยู่

มาตรา 53 "ถ้าบุคคลใดไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ ห้ามิได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ และไม่มีใครรู้แน่ชัดว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไรไซ้ เมื่อมีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งการให้ทำพลาญคามที่จำเป็น เพื่อจัดการทรัพย์สินของบุคคลนั้นก็ได้"

อนึ่ง เมื่อเวลาได้ล่วงไปหนึ่งแล้ว นับแต่วันที่บุคคลนั้นไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ ไม่มีใครได้รับข่าวคราวประการใดเลยก็ดี หรือปีหนึ่งนับแต่วันมีผู้ใดพบเห็น หรือได้ทราบข่าว มาเป็นครั้งหลังที่สุดก็ดี ศาลจะตั้งแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของบุคคลผู้นั้นขึ้นก็ได้"

มาตรา 53 โค้ชบัญญัติถึงหลักเกณฑ์การเป็นผู้ไม่อยู่และการร้องต่อศาล ให้สิ่งทำกลางตามที่จำเป็น เพื่อจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ หรือการร้องขอให้ศาลแต่งตั้งเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ ดังต่อไปนี้

ผู้ไม่อยู่ คือบุคคลที่หายไปและศาลยังไม่ได้สั่งว่าเป็นคนสาบสูญ โค้ชเริ่มต้นตั้งแต่บุคคลนั้นไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่โดยไม่ส่งข่าวคราวหรือมีผู้พบเห็นเลย ไม่มีใครทราบว่าเป็นตาชร้ายก็ประการใด อาจมีชีวิตกลับมาได้ในเวลาใดก็ได้ ซึ่งในระยะแรกนี้เราไม่เรียกผู้นี้ว่าเป็นคนสาบสูญ เพราะคำว่าสาบสูญเป็นคำกฎหมาย จะใช้เรียกผู้ใดก็ต่อเมื่อโค้ชมีคำสั่งของศาลว่าบุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญแล้ว เราเรียกผู้ที่หายไปในระยะแรกนี้เพียงว่าเป็นผู้ไม่อยู่ ทรัพย์สินที่เป็นของเขายังคงเป็นของเขายู่ตามเดิม ยังไม่ตกทอดไปยังทายาท ถ้าเขามีคู่สมรส การสมรสก็ยังไม่ขาดจากกัน

เช่น นายกิ่งไปต่างจังหวัดเป็นเวลานาน โค้ชไม่มีใครทราบข่าวคราวแต่ประการใด ในระยะแรกที่นายกิ่งหายไปนี้ กฎหมายจึงเรียกว่านายกิ่งเป็นผู้ไม่อยู่

ระยะเวลาที่เรียกว่าเป็นผู้ไม่อยู่ หมายถึงในกรณีที่บุคคลใดได้จากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่โดยไม่ส่งข่าวคราว และไม่มีใครทราบว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ ในระยะเวลาแรกก่อนครบกำหนดระยะเวลา 7 ปี ในกรณีธรรมดา หรือ 3 ปี ในกรณีพิเศษ กฎหมายให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นเพียงผู้ไม่อยู่ เพราะการที่จะเรียกว่าเป็นคนสาบสูญได้นั้น ต้องปรากฏว่าศาลได้มีคำสั่งแสดงว่าบุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ ถ้ายังไม่มีคำสั่งของศาล เราก็เพียงสันนิษฐานว่าบุคคลนั้นเป็นเพียงผู้ไม่อยู่

เช่น นายกล้าได้ไปจากบ้านเป็นเวลานานถึง 3 ปีแล้วก็ยังไม่มีใครทราบข่าวคราวว่าเป็นตาชร้ายก็อย่างไร ทั้งนี้ ก่อนครบระยะเวลา 7 ปีนี้ เราขอมสันนิษฐานได้ว่านายกล้าเป็นเพียงบุคคลผู้ไม่อยู่ เท่านั้น ทรัพย์สินต่าง ๆ ของนายกล้าก็ยังไม่ตกเป็นมรดกแก่ทายาท ถ้ามีคู่สมรส การสมรสนั้นก็ยังไม่ถือว่าไม่ขาดจากกัน

ในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ จะต้องมีความจำเป็นต้องมีผู้ดูแลแทน เพื่อป้องกันมิให้ทรัพย์สินสูญหายหรือเสียหาย กฎหมายได้บัญญัติให้มีการจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ 2 กรณี คือ

1. ผู้ไม่อยู่ไม่ได้ตั้งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปให้
2. ผู้ไม่อยู่ตั้งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปไว้

การที่ผู้ไม่อยู่ได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ และการที่ผู้ไม่อยู่ไม่ได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ มีความแตกต่างกันประการใดบ้าง ดังต่อไปนี้

ผู้ไม่อยู่ได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ เป็นกรณีที่ผู้ไม่อยู่ได้เล็งเห็นว่าควรจะมีใครเป็นตัวแทนจัดการทรัพย์สินของเขา เพื่อป้องกันความเสียหายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินและครอบครัวของเขา และเมื่อมีการตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ ตัวแทนนั้นก็ย่อมจะเข้าจัดการต่าง ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ตนได้รับมอบหมายนั้นไว้ได้

เช่น นายหาญผู้ไม่อยู่ ได้ตั้งนางอภิจให้เป็นตัวแทนในการจัดการทรัพย์สินทุกอย่างของตนไว้

ระหว่างที่ตนเองไม่อยู่นั้น กิจการต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของนายหาญ นายกิจช่อมจะมีอำนาจเข้าดำเนินงานใดทุกอย่างให้เป็นการสมประโยชน์ และสมประสงค์ของนายหาญไว้

ส่วนกรณีที่ไม่ได้อยู่ไม่ไ้ตั้งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปไว้ นั้น เป็นกรณีที่ผู้ไม่อยู่มิได้คาดคิดว่าตนเองจะไม่สามารถกลับมายังภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ของตนได้ ในการนี้ช่อมจะไม่มีตัวแทนคนใดรับผิดชอบในกิจการทุกอย่างของผู้ไม่อยู่ แต่อย่างไรก็ตาม ตาม ป. พ. พ. ม. 53 ได้วางหลักไว้ว่า "ถ้าบุคคลใดไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ พึงมีใ้แต่งตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ และไม่มีใ้ใครรู้แน่ว่าเป็นค้ายร้ายคืออย่างไรไซ้ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งการให้ทำกลางตามที่จำเป็นเพื่อจัดการทรัพย์สินของบุคคลนั้นก็ได้"

จากมาตรานี้จึงเห็นได้ว่า ถ้าผู้ไม่อยู่มีใ้แต่งตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ ถ้ามีกิจการใดที่จำเป็นจะต้องกระทำเพื่อจัดการทรัพย์สินของบุคคลนั้น ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการก็จะร้องขอต่อศาลให้ศาลมีคำสั่งให้กระทำกลางตามที่จำเป็นใ้ก่อน เพื่อจะป้องกันความเสียหายเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุคคลนั้นได้

เช่น นายลมได้หายไปจากภูมิลำเนาโดยไม่มีบุคคลใดทราบข่าวคราว ต่อมากิจการค้าของนายลมกำลังจะขาดทุน ถ้าไม่มีใ้ใครเข้าจัดการแทน ดังนั้น นายฝนบุตรชายของนายลม ก็อาจจะร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้นายฝนสามารถจัดการกิจการเกี่ยวกับการค้าที่กำลังจะขาดทุนนั้นตามที่จำเป็นได้

ฉะนั้น จึงถือได้ว่าถ้าผู้ไม่อยู่ใ้แต่งตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไป ตัวแทนนั้นก็สามารที่จะเข้าจัดการต่าง ๆ ตามที่ใ้รับมอบหมายนั้นได้

แต่ถ้าผู้ไม่อยู่มีใ้แต่งตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ ก็ไม่มีใ้ใครเข้าจัดการต่าง ๆ ของผู้ไม่อยู่นั้นได้ แต่ถ้ามีกรณีจำเป็นต้องกระทำ ผู้มีส่วนได้เสียก็อาจยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ศาลมีคำสั่งให้สามารถเข้าดำเนินกิจการที่จำเป็นไปกลางก่อนก็ได้ แต่การกระทำในกรณีนี้ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

1. ผู้ไม่อยู่ไม่ไ้ตั้งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปไว้ กฎหมายใ้มีผู้ร้องขอจัดการดูแลรักษาทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ดังนี้

ผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาลขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้คนทำกิจการที่จำเป็นไปกลางก่อน หรือใ้ตั้งคนเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ ตามมาตรา 53 วรรคแรกและสอง นี้คือ ผู้มีส่วนได้เสียซึ่งหมายถึงผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อในความปลอดภัยแห่งทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ เช่น คู่สมรส ผู้มีสิทธิรับมรดก เจ้าหนี้⁽¹⁾ บุตรสาว ฯลฯ และพนักงานอัยการ และการร้องขอต่อศาลดังกล่าวมาข้างต้นนี้ จะต้องมีเหตุผล 2 ประการ คือ

(1) บุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินใดไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ ไม่มีใ้ใครรู้แน่ว่าเป็นค้ายร้ายคดี ในกรณีตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ เวลาจะต้องล่วงเลยมา 1 ปีแล้วนับแต่บุคคลนั้นไ้จากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่โดยไม่มีใ้ใครทราบข่าวคราวเลย หรือหนึ่งปีนับตั้งแต่วันที่ใ้มีผู้พบเห็น

(1) สมทบ สุวรรณสุทธิ. ป. พ. พ. วาควอยบุคคล. สำนักทำเนียบนาออกรัฐมนตรี, หน้า 22

(2) บุคคลนั้นมีไต่ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้

เช่น มธุราได้ร้องขอต่อศาลให้สั่งว่าพระเพ็ญบุตรสาวของตนได้ไปจากภูมิลำเนาแล้ววงเลมมา 1 ปี และมีไต่ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ จึงขอให้ศาลสั่งแต่งตั้งให้คนไต่กระทำการค้าไปพลางก่อนก็ได้ การร้องขอให้ศาลสั่งให้ทำกิจการที่จำเป็นแก่ทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ไปพลางก่อน ตามมาตรา 53 วรรคแรก นี้ จะร้องขอได้เมื่อผู้ไม่อยู่จากภูมิลำเนาไปเป็นเวลาไม่ครบปี และผู้ไม่อยู่ไม่ไต่ตั้งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปไว้ โดยไม่มีใครรู้ว่าผู้ไม่อยู่เป็นตายร้ายดียังอย่างไร และการร้องขอให้ศาลสั่งให้จัดการให้ทำพลาทามที่จำเป็น เพื่อจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่เท่านั้น เป็นการจัดการเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันรักษาทรัพย์สินให้พ้นจากการเสียหายเฉพาะเรื่อง เช่น ขอให้ศาลสั่งจัดการซ่อมแซมบ้านเรือนที่ชำรุดทรุดโทรม ให้นำทรัพย์สินมีค่าไปฝากไว้ในที่ปลอดภัย จัดหาคนท่านาที่ว่างอยู่ หรือให้เช่าตึก เป็นต้น

ส่วนการร้องขอให้เป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ตามวรรค 2 นี้ จะร้องขอได้เมื่อระยะเวลาไต่ล่วงไป 1 ปีแล้วนับตั้งแต่วันที่บุคคลนั้นไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ ไม่มีใครรับข่าวคราวประการใดเลย หรือได้รับข่าวครั้งสุดท้าย เช่น ผู้ไม่อยู่เขียนจดหมายส่งข่าวลงวันที่ 1 มีนาคม 2526 จดหมายถึงผู้รับวันที่ 5 เมษายน 2526 การเริ่มนับระยะเวลา 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2526 เป็นต้นไป นอกจากนี้แม้ระยะเวลาจะครบหนึ่งปีแล้ว จะสั่งเพียงให้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ไปพลางก่อนเท่าที่จำเป็น ตามมาตรา 53 วรรคแรก ก็ได้

การร้องขอให้ศาลสั่งทำพลาทามที่จำเป็นเพื่อจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่นั้น จำต้องร้องขอจัดการหรือจัดทำบางสิ่งบางอย่างโดยเฉพาะตามจำเป็น ถ้าหากร้องมาเพียงว่าขอให้สั่งให้ผู้ร้องทำพลาทามที่จำเป็นเพื่อจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ ศาลย่อมสั่งยกคำร้อง (ฎีกาที่ 1058/2487)

ผู้เยาว์ไม่สมควรจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ (ฎีกาที่ 1497/2488)

ผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ที่ศาลตั้ง

ผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ที่ศาลตั้งนี้ ศาลสามารถจะตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ได้แม้ผู้ไม่อยู่ตั้งตัวแทนมอบอำนาจเฉพาะการไว้ (มาตรา 59) ผู้จัดการทรัพย์สินที่ศาลตั้งนี้ ถือเป็นตัวแทนมอบอำนาจทั่วไป (มาตรา 63) และผู้จัดการนั้นมีอำนาจอย่างตัวแทนได้รับมอบอำนาจทั่วไป เมื่อจะทำการใด ๆ เกินขอบอำนาจ ต้องได้รับอนุญาตของศาลก่อนแล้วจึงทำได้ (มาตรา 58)

อำนาจของตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปมีอยู่ในมาตรา 801 คือ ตัวแทนได้รับมอบอำนาจทั่วไป ท่านว่าจะทำกิจใด ๆ ในการจัดการก็ย่อมทำได้ทุกอย่าง

แต่ถ้าตัวแทนในที่นี้คือผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ จะกระทำการที่กล่าวต่อไปนี้ ตั้งแต่ข้อ 1 ถึง 6 หากอาจจะทำได้ไม่ เว้นแต่ขออนุญาตศาลก่อน คือ

1. ขายหรือจำนองอสังหาริมทรัพย์

2. ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์กว่า 3 ปีขึ้นไป
3. ให้
4. ประนีประนอมยอมความ
5. ยื่นฟ้องต่อศาล
6. มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการพิจารณา

อสังหาริมทรัพย์ หมายถึง ที่ดินกับทรัพย์สินอันติดกับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน เช่น บ้านเรือน สะพาน อนุสาวรีย์ รวมถึงสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เช่น สิทธิจำนองที่ดิน สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิอาศัย การจำยอม เป็นต้น

สังหาริมทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์สินทั้งหลายอันอาจขนเคลื่อนที่จากที่แห่งหนึ่งไปแห่งอื่นได้ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย รถยนต์ โตะ เก้าอี้ แพ และรวมถึงสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เช่น สิทธิจำนำ สิทธิในใบหุ้น สิทธิยืมหน่วง และลิขสิทธิ์ เป็นต้น

1. ขายหรือจำนองอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งจะขายค้ำย (ฎีกาที่ 856-7/2497) หมายถึงห้ามขายหรือจำนองอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งจะขายค้ำย ถ้าขายสังหาริมทรัพย์หรือจำนำสังหาริมทรัพย์ยอมทำได้ หรือถ้าหากเป็นการซื้อหรือรับจำนองอสังหาริมทรัพย์ก็ไม่ต้องห้าม

2. ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์กว่า 3 ปีขึ้นไป หมายถึง ห้ามมิให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินกว่า 3 ปีขึ้นไป ถ้าให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เพียง 3 ปี หรือน้อยกว่า ย่อมทำได้ หรือให้เช่าสังหาริมทรัพย์เกินกว่า 3 ปีก็ย่อมทำได้

3. ให้ ห้ามมิให้ผู้ใดโดยเสนาหา รวมถึงการบริจจาค้ำย

4. ประนีประนอมยอมความ ห้ามตามข้อนี้คือห้ามประนีประนอมยอมความ จะกระทำในศาลหรือนอกศาลก็ห้ามทั้งนั้น ประนีประนอมยอมความ หมายถึงสัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่ง ซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปค้ำย ต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน (มาตรา 850)

5. ยื่นฟ้องต่อศาล ข้อนี้เป็นการห้ามในเรื่องการยื่นฟ้องต่อศาล รวมทั้งฟ้องแย้งค้ำย (ฎีกาที่ 588/2513) เท่านั้น ถ้าเป็นการต่อสู้คดีเมื่อถูกฟ้องยอมทำได้

6. มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการพิจารณา ข้อนี้ห้ามมิให้มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการพิจารณา อนุญาตตุลาการคือบุคคลโดยจะเป็นคนเดียวหรือหลายคนร่วมกันก็ได้ ซึ่งผู้กรณีใดตกลงแต่งตั้งขึ้นเพื่อเป็นผู้ชี้ขาดข้อพิพาทในกรณีแห่ง

หน้าที่ของผู้จัดการ

ก. ผู้จัดการที่ศาลแต่งตั้งขึ้น ต้องทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ในขณะเมื่อเข้าจัดการ บัญชีทรัพย์สินนี้ต้องทำต่อหน้าพยานสองคน และให้ลงลายมือชื่อพยานในบัญชีค้ำย (มาตรา 57)

ข. ศาลจะสั่งเองในขณะใด ๆ หรือจะมีคำสั่งเมื่อผู้ใดคนหนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอขึ้น ในกรณีเหล่านี้ก็สั่งได้ คือ

- (1) ให้ผู้จัดการหาประกันให้ไว้เพื่อการที่จัดทำ และเพื่อส่งคืนทรัพย์สินที่มอบไว้
- (2) ให้ผู้จัดการแจ้งรายงานให้ทราบทรัพย์สินที่เข้ามาแล้วนั้นเป็นอยู่อย่างไร ๆ
- (3) ถอดถอนผู้จัดการออกเสียโดยมีเหตุอันสมควร และตั้งแต่งตั้งผู้อื่นให้จัดการแทนผู้นั้นต่อไป

(มาตรา 60)

สิทธิของผู้จัดการ

ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้จัดการทรัพย์สินได้รับสินจ้างตกจ่ายจากทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ (มาตรา 61) อำนาจของผู้จัดการทรัพย์สินสิ้นสุดลงในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้คือ

1. เมื่อผู้ไม่อยู่กลับมา
2. เมื่อให้หลักฐานเป็นแน่ชัดว่าผู้ไม่อยู่นั้นยังคงมีชีวิตอยู่หรือถึงแก่ความตาย
3. เมื่อผู้จัดการลาออกหรือถึงแก่ความตาย
4. เมื่อศาลมีคำสั่งแสดงสาบสูญ
5. เมื่อศาลถอดถอนผู้จัดการ

ถ้าผู้ไม่อยู่ใดตั้งตัวแทนมอบอำนาจเฉพาะการอันใดไว้ ผู้จัดการหาอาจจะสอดเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการที่เป็นอำนาจเฉพาะการ เช่นนั้นไม่ได้ แต่ถ้าการกระทำของตัวแทนเฉพาะการกระทำไปโดยนفاقแล้วว่าจะเกิดการเสียหาย ผู้จัดการก็อาจยื่นร้องขอให้ศาลถอดถอนตัวแทนนั้นเสีย (มาตรา 59)

2. ผู้ไม่อยู่ใดตั้งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปไว้

ผู้ไม่อยู่ใดตั้งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปไว้ เพราะเล็งเห็นได้ว่า ถ้าตนไม่อยู่เป็นเวลานานถ้าไม่มีผู้จัดการดูแลทรัพย์สินให้จะเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของตน ดังนั้น ผู้ไม่อยู่จึงตั้งตัวแทนเพื่อจัดการทรัพย์สินของตนไว้

การตั้งตัวแทนให้ดำเนินการงานแทนเพื่อจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่นั้น ผู้ไม่อยู่อาจตั้งตัวแทนได้ 2 ชนิด คือ ตัวแทนมอบอำนาจเฉพาะการ และตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปอีกประการหนึ่ง

ตัวแทนมอบอำนาจเฉพาะการ คือตัวแทนที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำเนินการใดกิจการหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น นาย ก. เป็นพ่อค้าเพชร และมีกิจการอื่นอีกหลายกิจการ นาย ก. อาจตั้งให้ นาย ข. เป็นตัวแทนเฉพาะในกิจการเกี่ยวกับการค้าเพชรกิจการเดียวก็ได้ ซึ่งนาย ข. ก็จะทำกิจการแทนนาย ก. ได้เฉพาะในกิจการเกี่ยวกับการค้าเพชรเท่านั้น ส่วนในกิจการอื่น นาย ข. ก็ไม่อาจจะเข้าดำเนินการอื่น ๆ ได้

สำหรับตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป เป็นการตั้งตัวแทนโดยที่ผู้ไม่อยู่อาจคาดคิดว่าตัวแทนนั้นอาจจัดการเกี่ยวกับกิจการของผู้ไม่อยู่ได้ในทุกเรื่อง ดังนั้น ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปนี้จึงสามารถจัดการ

ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ได้ในทุกเรื่องตามที่วิญญูชนควรกระทำ

แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายก็ยังกำหนดห้ามกิจการบางอย่างที่ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปไม่อาจจะกระทำได้โดยลำพัง ต้องรับอนุญาตจากศาลเสียก่อนตามมาตรา 56

"ถ้าเป็นการจำเป็นที่ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปจะต้องทำการอันใดอันหนึ่งเกินขอบอำนาจที่ได้รับไว้ เมื่อขออนุญาตต่อศาลได้แล้วจะทำการเช่นนั้นก็ได้" และกิจการบางอย่างที่ต้องรับอนุญาตจากศาล กฎหมายให้นำเอากฎหมายลักษณะตัวแทนมาใช้โดยที่ไม่ขัดหรือแย้งกับความในส่วนนี้ โดยนำมาตรา 801 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

เช่น แต่งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปของชาวผู้ไม่อยู่ จะทำการขายที่ดินของชาวผู้ไม่อยู่โดยลำพังไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากศาลเสียก่อน

โดยหลักแล้วตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปสามารถจะกระทำกิจการได้ทุกอย่างที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ เช่นที่วิญญูชนพึงกระทำ แต่ยังมีกิจการบางอย่างที่ตัวแทนจะกระทำไม่ได้ คือ

1. การขายหรือจำนองอสังหาริมทรัพย์ เช่น ตัวแทนจะทำการขายที่ดินหรือจำนองที่ดินของผู้ไม่อยู่โดยลำพังไม่ได้ ต้องรับอนุญาตจากศาลเสียก่อน
2. ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์กว่าสามปีขึ้นไป เช่น ตัวแทนจะนำบ้านของผู้ไม่อยู่ให้บุคคลอื่นเช่าโดยมีระยะเวลาการเช่าเกินกว่า 3 ปีขึ้นไปไม่ได้
3. ให้ การให้ในที่นี้หมายความว่า เป็นการยกให้แก่บุคคลอื่นซึ่งทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่โดยเสน่หา ไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ
4. ประนีประนอมยอมความ หมายถึงการระงับข้อพิพาทซึ่งเกิดขึ้นแล้ว หรือจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยการตกลงยอมผ่อนผันให้แก่กัน เช่น ตัวแทนจะเข้าเป็นคู่สัญญาในการประนีประนอมยอมความกับคู่กรณีโดยลำพังไม่ได้
5. ยื่นฟ้องต่อศาล เช่น ตัวแทนจะทำการฟ้องบุคคลอื่นในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ไม่อยู่โดยลำพังไม่ได้ แต่ถ้าหากเป็นการต่อสู้คดีแล้ว ตัวแทนก็ย่อมจะกระทำได้ ไม่ได้เป็นการต้องห้าม
6. มอบข้อพิพาทให้อนุญาตศาลพิจารณา เช่น เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างสิทธิของผู้ไม่อยู่และบุคคลอื่น ซึ่งต้องอาศัยคนกลางเป็นผู้ชี้ขาดแล้ว ตัวแทนจะนำเรื่องให้คนกลางชี้ขาดโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลก่อนไม่ได้

จึงเห็นได้ว่าตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปจะกระทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวมานี้ จะต้องขออนุญาตต่อศาล และต้องได้รับอนุญาตจากศาลให้กระทำกิจการนั้น ๆ ได้ด้วย ตัวแทนนั้นจึงจะมีสิทธิกระทำได้ (มาตรา 56, 63)

หน้าที่ของตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป

ผู้มีส่วนใดเสียคนใดคนหนึ่งหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาลจะสั่งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปให้จัดการทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่นั้นขึ้นก็ได้ (มาตรา 55)

ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปจะต้องจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ไม่ให้เสียหาย ถ้าหากจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่เกลือบจะเสียหายแก่ผู้ไม่อยู่ ไม่จำเป็นจะต้องถึงกับเกิดความเสียหาย เพียงแค่ตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปกระทำกิจการไปในทางที่อาจเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ก็ดี ก็อาจใช้วิธีขอให้ศาลตั้งเป็นผู้จัดการทรัพย์สินตามมาตรา 53 ได้ รวมตลอดถึงตัวแทนมอบอำนาจทั่วไป และอำนาจของตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปสิ้นสุดลง ก็อาจมีการร้องขอเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ตามมาตรา 53 ได้ (มาตรา 54)

2. ระยะเวลาถือว่าผู้ไม่อยู่ถึงแก่ความตาย

หลักเกณฑ์ของการสาบสูญ

ตามมาตรา 64 บัญญัติว่า "ถ้าบุคคลได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และทราบเท่าที่จักเป็นไปได้โดยใครทราบแน่ชัดว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคล เช่นนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้"

วิธีเดียวกันนี้ทนายให้ใช้ตลอดถึงบุคคลซึ่งได้ไปถึงสมรภูมิแห่งสงคราม หรือไปตกอยู่ในเรือเมื่ออัปปาง หรือไปตกต้องในฐานที่จะเป็นภยันตรายแก่ชีวิตประการอื่นใด หากนับแต่เวลาเมื่อสงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว หรือนับแต่เมื่อเรืออัปปาง หรือนับแต่เมื่อภยันตรายประการอื่น ๆ ได้ผ่านพ้นไปแล้วนั้น ได้เวลาดัง 3 ปี ยังไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร"

จากมาตรานี้ จึงถือได้ว่าการเป็นคนสาบสูญเป็นได้ 2 กรณี คือ กรณีธรรมดา และกรณีพิเศษ กรณีธรรมดา ต้องมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. บุคคลนั้นได้จากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ไปโดยไม่ได้ข่าวคราวเป็นเวลา 7 ปี
2. ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาลให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ
3. ศาลได้มีคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ

เช่น นายแดงได้จากบ้านไปโดยไม่ส่งข่าวให้กับทางบ้านจนล่วงเลยเวลายาวนานถึง 7 ปี นางขาวภริยาซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียจึงร้องขอต่อศาลให้ศาลสั่งว่านายแดงเป็นคนสาบสูญ เมื่อศาลมีคำสั่งว่านายแดงเป็นคนสาบสูญแล้ว ตามกฎหมายก็ถือว่านายแดงได้ถึงแก่ความตายโดยผลของกฎหมาย

กรณีพิเศษ ต้องมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. บุคคลนั้นได้ไปในสมรภูมิแห่งสงคราม หรือตกอยู่ในเรืออัปปาง หรือภยันตรายประการอื่น และนับเวลาได้ 3 ปีนับแต่สงครามนั้นได้สิ้นสุดลง หรือเมื่อเรืออัปปาง หรือภยันตรายประการอื่น ได้ผ่านพ้นไปแล้วเป็นเวลา 3 ปี ก็ยังไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีประการใด
2. ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการได้ร้องขอต่อศาล
3. ศาลได้มีคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ

เช่น นาย ก. คนจับปลา ไข่ออกเรือไปจับปลาข้างนอกอ่าวไทย และเกิดพายุพัดเรืออับปางลงโดยที่ไม่มีใครพบ นาย ก. อีกละ หลังจากเรืออับปางแล้วนับเวลาได้ถึง 3 ปี เมื่อบุตรนาย ก. ใ้ยื่นคำร้องขอต่อศาล และศาลได้มีคำสั่งให้นาย ก. เป็นคนสาบสูญแล้ว ตามกฎหมายก็ถือว่านาย ก. เป็นผู้ถึงแก่ความตายโดยผลของกฎหมาย ตามมาตรา 64

คำสั่งของศาลแสดงสาบสูญ ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 67)

ตัวแทนรับมอบอำนาจจะสิ้นสุดลงในกรณีดังต่อไปนี้

1. สิ้นสุดลงโดยผลของสัญญาที่คู่กรณีได้ทำกันไว้ในสัญญาตัวแทนนั้น เช่น สัญญาตัวแทนได้กำหนดเวลาไว้ ให้สัญญาตัวแทนสิ้นสุดผลเมื่อถึงกำหนดเวลานั้น เช่น ผู้ไม่อยู่ตั้งแคงเป็นตัวแทนของคนที่กำหนดเวลา 1 ปี เมื่อครบกำหนดเวลา 1 ปี สัญญาตัวแทนนั้นสิ้นสุดผล หรือผู้ไม่อยู่ได้ตั้งตัวแทนให้ดำเนินกิจการขายผ้าไหมจำนวน 2 หีบ เมื่อตัวแทนกระทำการขายผ้าไหมจนหมดหีบ 2 หีบแล้ว อำนาจของตัวแทนนั้นย่อมสิ้นสุดลงโดยผลแห่งสัญญาตัวแทนนั้น

2. เมื่อตัวแทนนั้นถูกถอดถอนจากการเป็นตัวแทนเพราะดำเนินกิจการไปในทางที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ ทั้งนี้ โดยผู้มีส่วนได้เสียของผู้ไม่อยู่หรือพนักงานอัยการนั้นเป็นผู้ร้องขอให้มีการถอดถอน (มาตรา 54, 59)

3. เมื่อตัวแทนนั้นถึงแก่ความตาย ล้มละลาย หรือตกเป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถ ทั้งนี้ เพราะการล้มละลายนั้น ตามกฎหมายถือว่าบุคคลผู้ล้มละลายนั้นไม่อาจจะจัดการกิจการต่าง ๆ ใดอีก อำนาจในการจัดการทรัพย์สินตกอยู่แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทั้งสิ้น จึงย่อมจะทำการจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ต่อไปอีกไม่ได้ (มาตรา 63, 826)

บุคคลใดที่มีสิทธิร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งแสดงว่าเป็นคนสาบสูญ คือผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการ เป็นบุคคลที่จะมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งแสดงว่าเป็นคนสาบสูญ

ผู้มีส่วนได้เสีย คือบุคคลที่จะมีสิทธิหรือเกิดสิทธิขึ้นเนื่องจากการที่ศาลสั่งให้ผู้ไม่อยู่นั้นเป็นคนสาบสูญ เช่น ทายาทของผู้ไม่อยู่ อันได้แก่ บิดา มารดา พี่ น้อง ลูก ป้า น้า อา เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะว่าเมื่อผู้ไม่อยู่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ทรัพย์มรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทของผู้ไม่อยู่ในทันที แต่สำหรับเจ้านั้นนั้น ไม่ได้ว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสีย เพราะเจ้านั้นย่อมจะขอรับชำระหนี้ได้จากทายาทของผู้ไม่อยู่ได้ จึงไม่เป็นบุคคลผู้มีส่วนได้เสีย เช่น นาย ก. บุตรนาย ข. ย่อมถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่จะร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่ง

ส่วนพนักงานอัยการ ใดแก่ทนายของแผ่นดิน

ภรรยาหรือขอให้ศาลสั่งให้สามีเป็นคนสาบสูญ พี่ชายของสามีมีสิทธิร้องคัดค้านได้ แม้สามีจะมีบุตรแล้วก็ตาม

บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในกรณีนี้ขอให้ศาลสั่งบุคคลเป็นกนสาบสูญ กับกรณีที่คัดค้านขอไม่ให้เป็นคนสาบสูญนั้น ข้อมแตกต่างกัน (ฎีกาที่ 842/2487)

การร้องขอให้ศาลสั่งว่าบุคคลใดเป็นคนสาบสูญ ผู้ซึ่งมีส่วนได้เสียย่อมจะยื่นคำร้องขอได้ที่ศาลจังหวัดซึ่งบุคคลนั้นเคยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้นก่อนที่จะจากไป (ฎีกาที่ 2038/2514)

ถาม นาย ก. ได้จากภูมิลำเนาไปเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2510 โดยไม่ได้ออกใบแจ้งการไปให้ทางบ้านทราบแต่อย่างใด ต่อมาวันที่ 7 มกราคม 2518 ผู้มีส่วนได้เสียร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้นาย ก. เป็นคนสาบสูญ ศาลมีคำสั่งเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2518 เช่นนี้ นาย ก. จะเป็นคนสาบสูญเมื่อใด

ตอบ ระยะเวลาของการเป็นคนสาบสูญ มาตรา 65 บัญญัติว่า "บุคคลอันศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้วนั้น ท่านให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาซึ่งได้ระบุไว้ในมาตราก่อนนั้น"

ซึ่งมาตราก่อนนั้นย่อมหมายถึงระยะเวลาที่ครบกำหนด 7 ปีหรือ 3 ปี แล้วแต่กรณี ก็จะเริ่มต้นให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ

ตามปัญหา เมื่อปรากฏว่า นาย ก. ได้จากภูมิลำเนาไปเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2510 ดังนั้นระยะเวลาครบ 7 ปี ในกรณีธรรมดาจึงกำหนดในวันที่ 2 มกราคม 2517 อันเป็นวันครบกำหนดระยะเวลา 7 ปี นาย ก. จึงเริ่มเป็นคนสาบสูญเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2517

ผลของการเป็นคนสาบสูญ

มาตรา 65 บัญญัติว่า "บุคคลอันศาลได้มีคำสั่งเป็นคนสาบสูญแล้วนั้น ท่านให้ถือว่าถึงแก่ความตาย" จึงถือได้ว่าบุคคลนั้นได้ถึงแก่ความตายอันเป็นการหมดสภาพบุคคล ผลที่สืบถึงกับในกรณีคนสาบสูญด้วย เว้นแต่บทบัญญัตินั้นจะให้เห็นเป็นอย่างอื่น การเป็นคนสาบสูญจึงทำให้มีผลดังนี้

1. เรื่องครอบครัว ถ้าผู้สาบสูญเป็นบิดาผู้ใช้อำนาจปกครอง อำนาจนั้นย่อมสิ้นสุดลง ถ้ามีคู่สมรส การสาบสูญไม่เป็นเหตุทำให้ขาดจากการสมรส แต่เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

2. เรื่องมรดก กฎหมายถือว่าเมื่อศาลสั่งให้ใครเป็นคนสาบสูญ มรดกของเขาย่อมตกทอดแก่ทายาททันที แต่การตกทอดเป็นมรดกนี้ ผู้รับมรดกอาจต้องกินทรัพย์มรดกนั้น หากภายหลังพิสูจน์ได้ว่าผู้สาบสูญนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือถึงแก่ความตายในเวลาอื่น

เช่น นาย ก. ผู้สาบสูญได้กลับมามีชีวิตมาปรากฏตัวอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่หายไปเป็นเวลานานถึง 11 ปี กรณีนี้ทายาทผู้รับมรดกของนาย ก. ก็จะต้อนำมรดกซึ่งตนยังเหลืออยู่ส่งคืนแก่นาย ก.

การถอนคำสั่งแสดงความเป็นคนสาบสูญ

การที่ศาลมีคำสั่งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นคนสาบสูญนั้น เป็นเพียงข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตายแล้ว เพื่อป้องกันความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นหากว่าคนสาบสูญนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือถึงแก่

ความตายผิดไปจากระยะเวลาที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ กฎหมายจึงให้มีการเพิกถอนคำสั่งที่ให้กับบุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญเสียได้ ดังมาตรา 66 บัญญัติว่า "ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบุคคลที่สาบสูญนั้นยังมีชีวิตอยู่ก็ดี ตายในเวลาอันผิดไปจากเวลาที่ระบุไว้ในมาตราก่อนนั้นก็ดี เมื่อบุคคลผู้นั้นเองหรือผู้ใดคนหนึ่งผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะต้องถอนคำสั่งแสดงการสาบสูญนั้นให้..."

จึงถือได้ว่าบุคคลที่สามารถร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งแสดงการสาบสูญ คือ

1. บุคคลผู้สาบสูญนั้นเอง คงมีชีวิตอยู่และมาร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนคำสั่งแสดงการสาบสูญ
2. ผู้มีส่วนได้เสีย ช่อมทวมอาจถึงบุคคลผู้มีสิทธิหรือเสียสิทธิในการเป็นคนสาบสูญ หากผู้นั้นได้มีคำร้องขออันเนื่องมาจากว่าผู้สาบสูญนั้นยังคงมีชีวิตอยู่หรือถึงแก่ความตายผิดไปจากเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ 7 ปี หรือ 3 ปี ในกรณีธรรมดาและกรณีพิเศษ
3. พนักงานอัยการ เช่น นาย ก. คนสาบสูญได้มีชีวิตกลับมา พนักงานอัยการย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนคำสั่งแสดงการสาบสูญไว้ด้วยนาย ก. ได้

ผลการเพิกถอนคำสั่ง เป็นคนสาบสูญ

คำสั่งถอนการเป็นคนสาบสูญมีผลคือบุคคลนั้นมีชีวิตอยู่ ทรัพย์สินที่ตกแก่ทายาทย่อมกลับคืนมาแก่ผู้สาบสูญนั้นอย่างเต็ม และถ้าบุคคลนั้นได้ตายไป เวลานั้น จะต้องนำทรัพย์สินที่เป็นมรดกมาแบ่งให้ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกในเวลาทีบุคคลนั้นตายจริง

และก็ยังมิขัดแย้งตามมาตรา 66 เพื่อคุ้มครองผู้สุจริต คือการถอนคำสั่งนี้ ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลายอันทำไปโดยสุจริตในระหว่างตั้งแต่แสดงการสาบสูญจนถึงเวลาถอนคำสั่งนั้นแต่อย่างใด

อนึ่ง บุคคลผู้ได้ทรัพย์สินมาเนื่องแต่การที่คำสั่งแสดงสาบสูญ แต่ต้องเสียสิทธิของตนไปเพราะคำสั่งถอนคำสั่งแสดงสาบสูญนั้น จำต้องส่งคืนทรัพย์สินแก่เพียงเท่าที่ใดเป็นลาภแก่ตนอยู่เท่านั้น

จากหลักระเบียบพิจารณาได้ ๒ ประการ

ประการแรก การใดใดกระทำไปโดยสุจริตในระหว่าง เวลาตั้งแต่ศาลมีคำสั่งแสดงการสาบสูญถึงเวลาถอนคำสั่งนั้นย่อมเป็นการสมบูรณ์ การถอนคำสั่งย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงความสมบูรณ์แห่งการนั้น

คำว่า โดยสุจริต หมายถึงกรณีที่เกิดการใด ๆ ลงไปโดยไมทราบว่ามีผู้สาบสูญยังมีชีวิตอยู่หรือตายผิดไปจากเวลาที่เป็นคนสาบสูญ

ประการที่สอง เป็นการคุ้มครองผู้ที่ได้ทรัพย์สินโดยอาศัยคำสั่งศาลแสดงสาบสูญ แต่ต้องเสียสิทธิของตนไปเพราะคำสั่งถอนคำสั่งแสดงสาบสูญ โดยผู้ที่ถือสิทธินั้นต้องคืนทรัพย์สินเพียงเท่าที่ยัง ใดเป็นลาภแก่ตนเองเท่านั้น

เช่น ชาวทายาทของนายแดงบุคคลสาบสูญ ได้รับมรดกเป็นเงินสดจำนวน 200,000 บาท และระหว่างนั้นชาวไค้ใช้เงินโดยสุจริตซื้อรถยนต์ราคา 150,000 บาท จึงเหลือเงินอยู่อีก 50,000 บาท ดังนั้นเมื่อมีการเพิกถอนคำสั่งแสดงสาบสูญ ชาวไค้จึงต้องคืนเงินจำนวน 50,000 บาท แต่จะเรียกให้ชาวไค้คืนเงินค่ารถยนต์ไม่ได้ เพราะนายชาวไค้ใช้ไปโดยความสุจริต

คำสั่งศาลถอนคำสั่งแสดงสาบสูญให้โหมฆณาในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 67)

ถาม นายเคชได้รับที่ดินมาแปลงหนึ่งเนื้อที่ 4 ไร่ ในฐานะเป็นทายาทของนายฤทธิ์คนสาบสูญ เมื่อ นายเคชไม่ได้รับทราบข่าวนายฤทธิ์อีกหลังจากศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ จึงตัดสินใจขายที่ดินไป 2 ไร่ ให้ นายยศ เป็นเงิน 40,000 บาท นายเคชได้ใช้เงินจำนวนนี้ไป 10,000 บาท และได้นำเงินไปซื้อตู้เย็นอีก 10,000 บาท เหลือเงินอีก 20,000 บาท ต่อมาศาลสั่งเพิกถอนคำสั่งสาบสูญของนายฤทธิ์ ทั้งนี้ นายฤทธิ์ จะมีสิทธิเรียกร้องทรัพย์สินจากนายเคชได้อย่างไรบ้าง

ตอบ มาตรา 66 วรรค 2 "อนึ่ง บุคคลผู้ได้ทรัพย์สินมาเนื่องแต่การที่ศาลสั่งแสดงสาบสูญ แต่ต้องเสียสิทธิของตนไปเพราะศาลสั่งถอนคำสั่งแสดงสาบสูญนั้น จำต้องส่งคืนทรัพย์สินแต่เพียงเท่าที่ยังได้เป็นลาภแก่ตนอยู่เท่านั้น"

นายฤทธิ์มีสิทธิเรียกทรัพย์สินได้เพียงที่เป็นลาภเหลืออยู่ที่ดินนายเคช ตาม ป. พ. พ. ม. 66 เพราะ นายเคชได้กระทำโดยสุจริต

นายเคชเรียกที่ดิน 2 ไร่ที่เหลือ เงินสดที่เหลืออีก 20,000 และตู้เย็นได้ ส่วนเงิน 10,000 บาท ที่นายเคชนำไปใช้ ไม่มีสิทธิเรียกคืน และไม่มีสิทธิเพิกถอนการซื้อขายที่ดิน 2 ไร่ จากนายยศได้

ถาม นายกิ่ง เป็นน้องชายนายแก้ว ได้รับมรดกมาดินหนึ่งในฐานะทายาทของนายแก้วผู้สาบสูญ ต่อมา นายกิ่งได้รับข่าวว่านายแก้วยังมีชีวิตอยู่ หลังจากนั้นต่อมา นายกิ่งได้ขายรถคันนั้นให้นายกร โดยนายกรรู้เรื่อง ที่นายกิ่งทราบว่านายแก้วยังมีชีวิตอยู่ ต่อมาศาลมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งสาบสูญ ทั้งนี้ นายแก้วจะเรียกร้องคืนจากนายกรได้หรือไม่

ตอบ มาตรา 66 ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบุคคลที่สาบสูญนั้นยังมีชีวิตอยู่ก็ดี หรือว่าตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาที่ระบุไว้ในมาตรา ก่อนหน้านั้นก็ดี เมื่อบุคคลผู้นั้นเองหรือผู้ใดผู้หนึ่งผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ๆ จะต้องถอนคำสั่งแสดงสาบสูญนั้นให้ แต่การถอนคำสั่งนี้ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลายอันได้ทำไปโดยสุจริตในระหว่างเวลาตั้งแต่ศาลมีคำสั่งแสดงสาบสูญจนถึงเวลาถอนคำสั่งนั้น แต่อย่างหนึ่งอย่างใด

นายกิ่งกับนายกรซื้อขายรถคันกันโดยรู้แล้วว่านายแก้วยังมีชีวิตอยู่ ถือว่าเป็นการกระทำโดยไม่สุจริต ไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 66 เพราะกฎหมายคุ้มครองแต่ผู้ที่กระทำการโดยสุจริต ไม่กระทบกระทั่งความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลาย

ดังนั้น นายแก้วเรียกร้องคืนจากนายกรได้ นายกรไม่มีสิทธิยึดไว้ เพราะการซื้อขายไม่สุจริต

ส่วนที่ 4

ส่วนประกอบของบุคคล

เมื่อมีสภาพเป็นบุคคล ก็ย่อมจะเป็นผู้ที่มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ดังนั้น บุคคลคือสิ่งที่หรือผู้ที่สามารถมีสิทธิและหน้าที่ได้ตามกฎหมาย บุคคลมีสิทธิและหน้าที่แตกต่างกันไปตามกฎหมายบัญญัติไว้ สภาพบุคคลจึงจำเป็นต้องมีส่วนประกอบเพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงหรือกำหนดให้บุคคลทั่วไปเห็นหรือทราบว่าเป็นบุคคลผู้นั้นเป็นใคร คำร่างตำแหน่งหรืออยู่ในฐานะเช่นใดในสังคม จำเป็นจะต้องมีส่วนประกอบของสภาพบุคคลดังนี้

1. สัญชาติ
2. ชื่อบุคคล
3. ภูมิลำเนา
4. สถานะ

บทที่ 1

สัญชาติ

สัญชาติ คือสิ่งซึ่งเป็นเครื่องหมายบุคคลไว้กับประเทศในทางกฎหมาย และเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดสิทธิและหน้าที่ควบคู่กันไป บุคคลที่เกิดมาจะได้รับสัญชาติใด ก็ต้องสุกแล้วแต่กฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติของประเทศนั้น ๆ จะได้กำหนดไว้ โดยทั่วไปก็ถือตามหลักสายโลหิตและหลักดินแดน หลักสายโลหิตก็เช่น นายชวกรสัญชาติไทยได้สมรสกับนายเชิดชวกรสัญชาติไทย บุตรที่เกิดมาจึงได้สัญชาติไทย ส่วนหลักดินแดน เช่น บุคคลต่างก้าวอาจได้สัญชาติใหม่โดยการแปลงสัญชาติ หรือเกิดในดินแดนนั้นย่อมได้สัญชาติของดินแดนนั้น หรือโดยการสมรสก็ได้

สำหรับประเทศไทยมีพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ในหมวด 1 การได้สัญชาติไทยมาตรา 7 บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

1. ผู้เกิดโดยบิดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย
2. ผู้เกิดนอกราชอาณาจักรไทยโดยมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือบิดาไม่มีสัญชาติ

3. ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย

จากหลักกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประเทศไทยใช้หลักเกณฑ์การได้สัญชาติ 2 หลักเกณฑ์ คือ

1. หลักดินแดน ซึ่งถือว่าบุคคลเกิดในอาณาเขตประเทศใด ย่อมได้สัญชาติของประเทศนั้น
2. หลักสายโลหิต ถือว่าบุคคลเกิดจากบิดาที่มีสัญชาติของประเทศใด ย่อมมีสัญชาติของประเทศนั้น โดยไม่คำนึงถึงหลักดินแดน